

ЦИВІЛІСТИКА**БАРАНКОВА В. В.,**

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільної юстиції
та адвокатури
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.3.10>**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТУ ДОКАЗУВАННЯ
У НОТАРІАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ**

Статтю присвячено дослідженню особливостей формування предмету доказування у нотаріальній справі, визначенню чинників його формування. Наголошується, що доказова діяльність у нотаріальному провадженні здійснюється за особливими правилами, що розповсюджуються й на зміст та порядок формування предмету доказування, який має суттєві відмінності від подібних правил у цивільному процесі внаслідок безспірного характеру нотаріальної діяльності.

Визначається, що предметом доказування у нотаріальному процесі є сукупність юридичних фактів матеріально-правового та процесуально-правового характеру, встановлення і перевірка яких необхідні для вчинення конкретної нотаріальної дії.

Обґрунтовується, що чинниками формування складу предмету доказування є положення матеріального та процесуального закону, а також твердження заінтересованих осіб – учасників нотаріальної дії та їх представників. Визначення факту, що входить до предмету доказування, в законі, безумовно, має переважне значення, адже твердження заінтересованих осіб мають ґрунтуватися саме на положеннях закону, перебувати в межах гіпотези та диспозиції відповідних норм, що підлягатимуть застосуванню при вчиненні конкретної нотаріальної дії.

Висвітлюються особливості правил формування предмету доказування у нотаріальній справі, що полягають у тому, що нотаріус не тільки має обов'язок визначати факти, що увійдуть до предмету доказування, та докази на їх підтвердження, але ще й зобов'язаний поінформувати про це заінтересованих осіб. Складовою правил щодо формування предмету доказування визнається реалізація роз'яснювальних повноважень нотаріуса через необхідність виконання ним функцій контролю за законністю вчинюваних дій та сприяння фізичним та юридичним особам у реалізації їх прав. Зміст предмету доказування зумовлюється видом нотаріальної дії, але в його складі також є факти, встановлення яких передбачено обов'язками нотаріуса виконувати загальні правила вчинення нотаріальних дій і не залежить від їх виду.

Доводиться, що факти, що звільняються від доказування, перебувають у складі предмету доказування.

Висновується, що невстановлення нотаріусом факту, що перебуває у складі предмету доказування, є підставою для визнання дій нотаріуса незаконними та втрати чинності відповідного нотаріального акту, саме тому нотаріальне законодавство передбачає можливість перевірки наявності (відсутності) юридичного факту через активні дії нотаріуса щодо самостійного збирання доказів.

Ключові слова: *нотаріус, доказування у нотаріальному процесі, предмет доказування у нотаріальній справі, чинники формування предмету доказування у нотаріальній справі, права та обов'язки нотаріуса, обов'язки доказування у нотаріальному провадженні.*

Barankova V. V. Features of the formation of the ultimate fact in the notary process

This article covers the study of the features of formation of the ultimate fact matter in notarial proceedings and determination of the factors of its formation. The author emphasises that evidentiary activities in notarial proceedings are carried out under special rules which also apply to the content and procedure for the formation of the ultimate fact matter, which has significant differences from similar rules in civil proceedings due to the indisputable nature of notarial activities

It is determined that the ultimate fact in the notarial process is a set of legal facts of a substantive and procedural nature, the establishment and verification of which are necessary for the performance of a specific notarial act.

The author substantiates that the factors which determine the composition of the ultimate fact matter are the provisions of substantive and procedural law, as well as the statements of the interested persons – participants to a notarial act and their representatives. The definition of the fact included in the ultimate fact matter in the law is undoubtedly of paramount importance, since the statements of the interested parties should be based on the provisions of law, be within the hypothesis and disposition of the relevant rules to be applied when performing a particular notarial act.

The article also highlights the features of the rules for forming the ultimate fact in a notarial case, which consist in the fact that a notary is not only obliged to determine the facts that will be included in the ultimate fact and evidence to support them, but is also obliged to inform the interested parties about it. The rules on the formation of the ultimate fact recognise the exercise of the notary's explanatory powers due to the need to perform the functions of control over the legality of actions and assistance to individuals and legal entities in exercising their rights. The content of the ultimate fact is determined by the type of notarial act, but it also includes facts, the establishment of which is provided for by the notary's obligations to comply with the general rules of notarial acts and does not depend on their type.

It is proved that the facts exempt from proof are part of the ultimate fact.

The author concludes that the failure of a notary to establish a fact that can be considered a part of the so-called ultimate fact is a ground for declaring the notary's actions illegal and invalidating the relevant notarial act, which is why notarial legislation provides for the possibility of verifying the presence (absence) of a legal fact through the notary's active actions to collect evidence independently.

Key words: *notary, proof in the notarial process, the ultimate fact in a notarial case, factors of formation of the ultimate fact in notarial proceedings, rights and obligations of a notary, obligations of proof in notarial proceedings.*

Вступ. Нотаріальна діяльність при вчиненні конкретної нотаріальної дії представляє собою специфічну правову форму юрисдикційної правозастосовної діяльності, у межах якої нотаріальний орган має на підставі дослідження доказів встановити низку передбачених законом фактів та здійснити їх правову кваліфікацію, що віднайде своє закріплення у відповідному нотаріальному акті – документі. Можливості реалізації правозастосовних юрисдикційних повноважень нотаріуса зумовлюються ефективністю проведення доказової діяльності, що має свій склад, зміст та суб'єктів і володіє принциповою специфікою стосовно доказової діяльності у класичних юридичних процесах, зокрема, цивільного.

Особливість процесу доказування зумовлюється предметом нотаріальної діяльності, який становлять безспірні документи, права та факти і, як наслідок, відсутністю спору про право чи про факт, а також засад змагальності у нотаріальному процесі.

Зазначені обставини зумовлюють існування властивих саме нотаріальному процесу правил доказування, зокрема, й формування обов'язків доказування у суб'єктів нотаріальних процесуальних правовідносин стосовно різних елементів процесу доказування, серед яких пропонуємо виділяти вказівку на факти, визначення доказів, подання (витребування) доказів, дослідження доказів, оцінку доказів.

Усі із наведених елементів доказування поєднуються спрямованістю завдань доказування, вирішення яких є можливим лише за умови правильного встановлення сукупності передбачених законом фактів, що зумовлюють законність та обґрунтованість нотаріального акту, тобто предмету доказування у конкретній нотаріальній справі.

Стан опрацювання цієї проблематики. Проблематика доказування у нотаріальному процесі досліджувалася такими вченими як Є.І. Білозерська, М.В. Бондарєва, Н.В. Васирина, А.Г. Серветник, С.Я. Фурса та іншими, але продовжує бути достатньо дискусійною через неналежне унормування зазначених питань у нотаріальному процесуальному законодавстві. Поняття та зміст предмету доказування, особливості чинників та правил його формування розглядалися або як один з інститутів доказування в цілому, або у прикладному аспекті для характеристики вчинення конкретної нотаріальної дії. Вважаємо, що особливості визначення фактів та вказівки на докази при вчиненні нотаріальних дій мають бути об'єктом самостійних досліджень як специфічні правила формування предмету доказування, як підстави вчинення нотаріальної дії.

Постановка завдання. Метою статті є встановлення специфічних правил унормування визначення фактів та вказівки на докази як таких елементів доказування у нотаріальному провадженні, що утворюють специфічні правила формування змісту предмету доказування у нотаріальній справі, визначення особливостей чинників його формування, а також висвітлення обумовленості законності та обґрунтованості нотаріального акту правильністю визначення предмету доказування.

Результати дослідження. Вчинення будь-якої нотаріальної дії і постановлення законного та обґрунтованого нотаріального акту ґрунтується на правильному визначенні предмету доказування у справі.

У нотаріальному процесі поняття предмету доказування володіє загальнотеоретичним характером і позбавлено законодавчого унормування, зокрема, і з тієї причини, що нотаріальне законодавство, на думку деяких авторів, питання про докази та доказування практично не регулює [1, с. 3].

Натомість зазначене не означає, що ці категорії відсутні у нотаріальному процесі. У Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженому Наказом Міністерства юстиції України 22 лютого 2012 р. (далі – Порядок), неодноразово вживається термін «докази», передбачаються обов'язки нотаріуса щодо витребування та доказів, оцінки доказів, проте, на жаль, без жодного законодавчого визначення змісту та ознак таких понять. Попри це, аналіз чинного нотаріального законодавства дозволяє визначити і зміст елементів доказування у певній нотаріальній справі, і правила розподілу обов'язків доказування щодо кожного з них, але зазначені обов'язки виникають у зв'язку із необхідністю встановлення певного кола фактів, сукупність яких становить предмет доказування у нотаріальній справі.

Предметом доказування у нотаріальному процесі більшість науковців визнають сукупність юридичних фактів, встановлення і перевірка яких необхідні для вчинення конкретної нотаріальної дії [2, с. 98; 1, с. 13; 3, с. 279; 4, с. 77; 5, с. 87; 6, с. 157].

Коло цих фактів, передусім, окреслює як матеріальне, так і нотаріальне процесуальне законодавство. Отже, першим і визначальним чинником формування предмету доказування у нотаріальній справі є гіпотеза та диспозиція тих норм права, що підлягатимуть застосуванню при вчиненні конкретної нотаріальної дії.

При вчиненні нотаріальних дій здебільшого застосовуються матеріальні норми права: при посвідченні правочинів – статті 202–214 Цивільного кодексу; при посвідченні довіреностей – ст. 244–250 Цивільного кодексу тощо. Отже, слід встановлювати факти, передбачені цими нормами, але стосовно деяких нотаріальних дій такий зв'язок із матеріальним правом

не простежується (наприклад, при посвідченні справжності перекладу документів; посвідченні фактів, що фізична особа є живою або перебуває у певному місці тощо).

При цьому особливість правил визначення фактів та вказівки на докази у нотаріальному процесі полягає у тому, що нотаріус не тільки має обов'язок визначати факти, що увійдуть до предмету доказування, та докази на їх підтвердження, але ще й зобов'язаний поінформувати про це заінтересованих осіб. Такий висновок ґрунтується на комплексному аналізі повноважень нотаріуса, закріплених, на жаль, переважно не безпосередньо у Законі «Про нотаріат», а й у багатьох правових положеннях Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України.

До прикладу, відповідно до правил п.п. 5.5 Порядку при видачі свідоцтва про право на спадщину за заповітом нотаріус зобов'язаний з'ясувати наявність спадкоємців, які мають право на обов'язкову частку у спадщині, перелік яких визначено у ст. 1241 ЦК України. При оформленні спадщини як за законом, так і за заповітом нотаріус у випадках, коли з документа, що посвідчує право власності, вбачається, що майно може бути спільною сумісною власністю подружжя, повинен з'ясувати, чи є у спадкодавця той з подружжя, який його пережив і який має право а 1/2 частку в спільному майні подружжя (п.п. 4.22 п. 4 гл. 10 розд. П Порядку). За правилами п.п. 5.16 п. 5 гл. 10 розд. П Порядку якщо в заповіті зазначені родинні відносини спадкоємців зі спадкодавцем, нотаріус перевіряє документи, що підтверджують факт родинних відносин.

Безпосереднім прикладом виконання такого обов'язку нотаріуса слугують також правила з'ясування нотаріусом волевиявлення осіб, що не були ініціаторами вчинення нотаріальної дії, але на права яких вчинення нотаріальної дії вчинить правовий вплив. Наприклад, при посвідченні правочинів щодо відчуження нерухомого майна, обтяженого боргом, посвідчується лише у разі згоди кредитора і набувача на переведення боргу на набувача.

Неналежне виконання нотаріусом своїх роз'яснювальних повноважень щодо висвітлення заінтересованим особам наявності правового зв'язку між фактами предмета доказування із необхідністю подання (витребування) доказів на їх підтвердження має настільки вагоме практичне значення, що може потягти за собою унеможливлення виконання таких завдань нотаріату як запобігання виникненню судових спорів. Навпаки, на жаль, іноді саме з цього приводу і виникають цивільні справи. Так, наприклад, у справі за позовом Особи 1 до Мелітопольської районної державної нотаріальної контори про визнання дій відповідача протиправними та зобов'язання його вчинити певні дії позивач обґрунтував свої вимоги саме тим, що нотаріус у відповіді на його звернення визначила певний перелік документів, які необхідні для здійснення державної реєстрації нерухомого майна в разі оформлення спадщини, при цьому жодним законом не обґрунтувала свої вимоги [7].

Другим чинником формування предмету доказування слід вважати твердження заінтересованих осіб, і особливо це важливо з практичної точки зору у складних нотаріальних діях, де як засіб відкриття нотаріальної справи передбачено письмову заяву заінтересованої особи, що фіксує твердження заявників про факти.

Визначення факту, що входить до предмету доказування, в законі, безумовно, має переважне значення, адже твердження заінтересованих осіб мають ґрунтуватися саме на правилах закону, перебувати в межах гіпотези та диспозиції відповідних норм, що підлягатимуть застосуванню при вчиненні конкретної нотаріальної дії. Йдеться про те, що у предмет доказування увійдуть і, відповідно, підлягати доказуванню (встановленню) будуть юридичні факти, обрані заінтересованими особами з кола тих, що закріплені у законодавстві. Наприклад, подаючи заяву про видачу свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя, заявник має визначити склад спадкового майна, який в подальшому буде встановлено нотаріусом, зазначити про наявність інших спадкоємців, сформулювати твердження про час та місце смерті іншого з подружжя. При видачі свідоцтва про право на спадщину заявник має визначити підстави спадкування, що є в наявності саме у його випадку, склад спадкового майна, своє волевиявлення щодо прийняття спадщини чи відмови від неї, наявність інших спадкоємців, встановлений законом спосіб прийняття спадщини саме ним,

за необхідності – наявність судового рішення про задоволення позову про надання додаткового строку на прийняття спадщини тощо.

Відповідні пункти Порядку, які регулюють процесуальний порядок вчинення тієї чи іншої нотаріальної дії, містять як перелік фактів, що підлягають встановленню та перевірці нотаріусом, так і вказівку на засоби їх доказування, однак заінтересована особа з цього переліку обирає саме ті факти, що існують саме у її правовій ситуації і, відповідно, засоби їх доказування, що наявні саме у неї. Наприклад, законом передбачено встановлення факту права власності продавця на нерухоме майно при вчиненні посвідчення договору його купівлі – продажу та перелік документів, що підтверджують цей факт (п.п. 1.2 п. 1 гл. 2 розд. П Порядку). При цьому безпосередньо власник визначає, який саме із визначених законом документів (наприклад, договір дарування чи свідоцтво про право власності) має бути поданий (або, у разі необхідності, витребуваний нотаріусом в іншої особи) як доказ, бо підстави набуття ним свого часу права власності могли бути різними і про це відомо саме йому, а не нотаріусу.

Специфіка таких елементів доказування як вказівка на факти та визначення доказів визначається безспірністю нотаріального провадження та відсутністю у ньому змагальних засад. Внаслідок зазначених обставин предмет доказування та склад доказів у нотаріальному процесі формують не стільки твердження заінтересованих учасників нотаріальної дії, а, переважно, безпосередньо закон. Визначення факту здійснюється з метою формування предмету доказування як сукупності підстав вчинення нотаріальної дії і може відбуватися як через твердження про ці факти (чи їх відсутність) заінтересованих учасників нотаріальної дії, так і через розумову діяльність нотаріуса, що має наслідком поінформування про необхідність встановлення цих фактів вищезазначених суб'єктів нотаріальної дії. Визначення доказу означає наведення обставини, які він здатний підтвердити, надання опису засобу доказування та встановлення місця, особи, адреси, звідки він може бути отриманий.

Більше того, невиконання нотаріусом обов'язку встановлення факту, що перебуває у предметі доказування конкретної нотаріальної справи, тягне за собою визнання дій нотаріуса незаконними та втрату їх чинності, саме тому нотаріальне законодавство передбачає можливість перевірки наявності (відсутності) юридичного факту через активні дії нотаріуса щодо збирання доказів, про що зазначалося у літературі [4, с. 81]. Наприклад, у судовій справі за позовом ОСОБА_1 до приватного нотаріуса Дніпровського міського нотаріального округу, ОСОБА_2 про визнання незаконною постанови та зобов'язання вчинити певні дії позивач обґрунтовував свої вимоги, зокрема, тим, що при відкритті спадкової справи за заявою іншого спадкоємця нотаріус порушила вимоги закону в частині обов'язкового надання довідки про місце відкриття спадщини. Під час судового розгляду суд дослідив цю підставу позову і встановив, що на виконання ст. 69 Закону України «Про нотаріат», пункту 4.14 Порядку місце відкриття спадщини перевірено приватним нотаріусом. Так, зі спадкової справи вбачається, що нотаріусом зроблено запит до департаменту адміністративних послуг та дозвільних процедур Дніпропетровської міської Ради про надання відомостей про проживаючих (зареєстрованих) осіб за адресою: АДРЕСА_2. Згідно відповіді на запит приватного нотаріуса спадкодавець була зареєстрована за адресою: АДРЕСА_2 з 20 серпня 1974 року до дня смерті ІНФОРМАЦІЯ_1. Інші зареєстровані особи за вказаною адресою відсутні [8].

Особливість формування предмету доказування у нотаріальній справі полягає, по-декуди, і у певній встановленій законом обумовленості включення факту до предмету доказування вказівкою на його докази. Йдеться про те, що у правилах Порядку непоодинокі випадки, коли визначення факту, що увійде до предмету доказування, відбувається через посилання на необхідність дослідження певних доказів. Попри те, що докази представляють собою не факти, а відомості (інформацію) про факти і з цієї причини не входять до предмету доказування, у нотаріальному процесі вказівка на факт, що перебуває у предметі доказування, доволі часто здійснюється через визначення доказу.

До прикладу, відповідно до п.п. 2.3 п. 2 гл. 16 розд. П Порядку вчинення виконавчого напису в разі порушення основного зобов'язання та (або) умов іпотечного договору здійснюється нотаріусом після спливу тридцяти днів з моменту надісланих іпотекодержателем

повідомлень – письмової вимоги про усунення порушень іпотекодавцю та боржнику, якщо він є відмінним від іпотекодавця. А згідно з п.п. 2.4 п. 2 гл. 16 Розд. II Порядку вчинення виконавчого напису за заявою одного з іпотекодержателів здійснюється нотаріусом після спливу десяти днів з дня одержання іншими іпотекодержателями письмового повідомлення про звернення стягнення на предмет іпотеки. Відповідно до наведених правил до предмету доказування вчинення виконавчого напису входять і факти поінформування учасників матеріально-правових відносин, з яких випливає право вимоги кредитора, про необхідність усунення порушень або звернення стягнення на предмет іпотеки.

Проявом такої ситуації є Постанова Запорізького апеляційного суду від 8 листопада 2022 р. у цивільній справі за апеляційною скаргою ОСОБА_1 в особі представника ОСОБА_2 на рішення Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 3 травня 2022 р. у справі за позовом ОСОБА_1 до Товариства з обмеженою відповідальністю «Фінансова Компанія Центр фінансових рішень», треті особи приватний виконавець виконавчого округу Запорізької області, приватний нотаріус Львівського міського нотаріального округу, про визнання виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню. Задовольняючи апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції, яким у задоволенні позову було відмовлено, апеляційний суд, зокрема, виходив з наступного. Безспірність заборгованості чи іншої відповідальності боржника – це обов'язкова умова вчинення нотаріусом виконавчого напису (стаття 88 Закону України «Про нотаріат»). Однак характер правового регулювання цього питання дає підстави для висновку про те, що безспірність заборгованості чи іншої відповідальності боржника для нотаріуса підтверджується формальними ознаками – наданими стягувачем документами згідно з Переліком документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів.

Захист прав боржника у процесі вчинення нотаріусом виконавчого напису відбувається у спосіб, передбачений підпунктом 2.3 пункту 2 Глави 16 розділу II Порядку вчинення нотаріальних дій, – шляхом надіслання іпотекодержателем повідомлень – письмової вимоги про усунення порушень іпотекодавцю та боржнику, якщо він є відмінним від іпотекодавця. В матеріалах справи відсутні належні та допустимі докази, що при вчиненні напису нотаріус отримував від фінансової компанії (позивача) первинні бухгалтерські документи щодо видачі кредиту та здійснення його часткового погашення (квитанції, платіжні доручення, меморіальні ордери, розписки, чеки тощо), тому у нотаріуса були відсутні підстави вважати, що розмір заборгованості перед банком, суми штрафних санкцій та процентів, зазначені у напис, і є безспірними. Ознакою безспірності вимоги є відсутність заперечень боржника щодо заборгованості та її розрахунку, а також відсутності будь-яких суперечностей у поданих документах. На підтвердження заборгованості нотаріусу мають бути подані документи, що свідчать про визнання боржником вимог кредитора. Тобто нотаріус повинен упевнитися в розумінні боржником пред'явлених для нього вимоги та визнання їх. Документом, що підтверджує такий факт, є отримання боржником вимоги стягувача з підписом боржника про його отримання. Проте документи, на підставі яких було вчинено виконавчий напис, не містять доказів обізнаності ОСОБА_1 з вимогою Товариства з обмеженою відповідальністю «Фінансова Компанія Центр фінансових рішень» про сплату заборгованості за кредитним договором [9].

Також, наприклад, правилами п.п. 4.12 п. 4 гл. 10 розд. II Порядку визначено, що свідочтво про право на спадщину видається за наявності у спадковій справі всіх необхідних документів. Роз'яснення щодо того, які саме документи є необхідними для вчинення конкретної нотаріальної дії, а, отже, для встановлення певного факту, має надати нотаріус, зважаючи на покладений на нього у абз. 3 ст. 5 Закону обов'язок сприяти фізичним та юридичним особам у здійсненні їх прав та захисті законних інтересів, роз'яснювати права і обов'язки, попереджати про наслідки вчинюваних нотаріальних дій для того, щоб юридична необізнаність не могла бути використана їм на шкоду. Отже, специфічним для формування предмету доказування у нотаріальному процесі є нерозривний зв'язок таких елементів доказування як вказівка на факти та визначення доказу.

Виняток з загальних правил формування предмету доказування та забезпечення його доказовим матеріалом складають нотаріальні дії щодо посвідчення нотаріусом фактів, в існуванні яких можна переконатися особисто внаслідок того, що вони відбуваються тепер, а не в минулому (поза межами нотаріального провадження). У таких випадках виключається необхідність дослідження доказів, а отже, і їх визначення. Прикладами зазначеного можуть бути правила статей 80, 81 Закону. Практично за загальноновизнаною термінологією процесуального права тут йдеться про факти, що не потребують доказування.

До прикладу, під час посвідчення нотаріусом факту перебування особи у певному місці докази на підтвердження цього факту не подаються, оскільки нотаріус переконується у цьому факті безпосередньо і наочно, що не виключає використання письмового доказу – документа, що подається для встановлення особи, за зверненням якої вчинюється ця нотаріальна дія. У випадку ж посвідчення цього факту щодо малолітньої особи нотаріусу також мають бути подані документи на підтвердження особи батьків, що є ініціаторами вчинення такої нотаріальної дії, та факту родинних стосунків між батьками та дитиною.

У процесуальній літературі висловлено твердження, що в предмет доказування у цивільних судових справах, крім підстав позову та заперечень проти позову, входять обставини, які мають значення для справи, але не потребують доказування [10, с. 79]. Вважаємо, що зазначене правило діє і у нотаріальному процесі, тому не можна погодитися з твердженням Білозерської Є.І. про те, що у даному випадку традиційного предмета доказування немає [11, с. 41].

По-перше, у нотаріальному процесі взагалі немає так званого «традиційного» предмету доказування, він є специфічною правовою категорією, що відбиває особливості нотаріальної процесуальної форми і, вочевидь, має специфіку стосовно предмету доказування у традиційних юридичних процесах, зокрема, у цивільному. По-друге, не можна звільнити від доказування факт, який не треба встановлювати, тобто, звільнення від обов'язку збирання чи подання доказів на підтвердження факту не означає, що його не треба встановлювати, а отже, і включати до предмету доказування. По-третє, послідовно спочатку визначається коло фактів, що складають предмет доказування, а вже потім розподіляються обов'язки їх доказування чи звільнення від доказування. По-четверте, у предметі доказування даної нотаріальної дії, будуть, як показано вище, не тільки факти, в яких можна переконатися наочно, а й інші факти, що мають юридичне значення для вчинення нотаріальної дії.

Саме останній аргумент дозволяє висувати про ще одну особливість формування предмету доказування: попри те, що предмети доказування у нотаріальних справах є різними за складом, бо зумовлюються особливостями тієї чи іншої нотаріальної дії, до їх складу неминуче будуть входити і однакові факти, встановлення яких зумовлено обов'язком нотаріуса дотримуватися загальних правил вчинення нотаріальних дій незалежно від їх виду, наприклад, визначення обсягу цивільної дієздатності фізичних осіб і перевірка цивільної правоздатності та дієздатності юридичних осіб, перевірка повноважень представника фізичної або юридичної особи (ст. 44 Закону), факт сплати до бюджету податку з доходів фізичних осіб (абз. 1 ст. 2 Закону), установа особи, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії (ст. 43 Закону), оплата нотаріальної дії (ст. 42 Закону) тощо.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє висувати, що доказова діяльність у нотаріальному провадженні здійснюється за особливими правилами, які розповсюджуються й на зміст та порядок формування предмету доказування, що має суттєві відмінності від подібних правил у цивільному процесі внаслідок безспірного характеру нотаріальної діяльності.

Предметом доказування у нотаріальному процесі є сукупність юридичних фактів, встановлення і перевірка яких необхідні для вчинення конкретної нотаріальної дії.

Чинниками формування складу предмету доказування є положення матеріального та процесуального закону, а також твердження заінтересованих осіб – учасників нотаріальної дії та їх представників.

Визначення факту, що входить до предмету доказування, в законі, безумовно, має переважне значення, адже твердження заінтересованих осіб мають ґрунтуватися саме на положеннях закону, перебувати в межах гіпотези та диспозиції відповідних норм, що підлягатимуть застосуванню при вчиненні конкретної нотаріальної дії. До складу предмету доказування увійдуть і, відповідно, підлягати доказуванню (встановленню) будуть юридичні факти, обрані заінтересованими особами з кола тих, що закріплені у законодавстві. При цьому факти, що звільняються від доказування, перебувають у складі предмету доказування.

При цьому особливість правил визначення фактів та вказівки на докази у нотаріальному процесі полягає у тому, що нотаріус не тільки має обов'язок визначати факти, що увійдуть до предмету доказування, та докази на їх підтвердження, але ще й зобов'язаний поінформувати про це заінтересованих осіб.

Доказова діяльність у нотаріальному процесі тісно взаємопов'язана, а в деяких випадках і обумовлена реалізацією роз'яснювальних повноважень нотаріуса через необхідність виконання ним функцій контролю за законністю вчинюваних дій та сприяння фізичним та юридичним особам у реалізації їх прав.

При визначенні предмету доказування нотаріусу слід враховувати, що деякі факти, що підлягають встановленню, визначаються у законі опосередковано: через посилання на обов'язок нотаріуса досліджувати певні докази на їх підтвердження.

Невстановлення нотаріусом факту, що перебуває у складі предмету доказування, є підставою для визнання дій нотаріуса незаконними та втрати чинності відповідного нотаріального акту, саме тому нотаріальне законодавство передбачає можливість перевірки наявності (відсутності) юридичного факту через активні дії нотаріуса щодо самостійного збирання доказів.

Зазначене дозволяє висувати про нерозривний і досить специфічний зв'язок у нотаріальному процесі таких елементів доказування як вказівка на факт та визначення доказу, що не скасовує того факту, що докази не входять до складу предмету доказування.

Зміст предмету доказування в цілому буде різним залежно від виду нотаріальної дії (як, власне, він різний і у всіх судових справах залежно від предмету та підстав позову), але в його складі також є факти, встановлення яких передбачено обов'язками нотаріуса виконувати загальні правила вчинення нотаріальних дій і не залежить від їх виду.

Список використаних джерел:

1. Білозерська Є.І. Докази та доказування у нотаріальному процесі : автореф. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2013. 21 с.
2. Баранкова В.В. Доказування в нотаріальному процесі. *Проблеми законності*. 2000. № 42. С. 94–100.
3. Фурса С.Я. Теорія нотаріального процесу: наук.-практ. посібник. Київ. 2012. 920 с.
4. Бондарєва М.В., Васирина Н.В. Належність та допустимість доказів у нотаріальному процесі. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 7. С. 76–77
5. Серветник А.Г. Предмет доказування у нотаріальному провадженні з вчинення виконавчого напису. *Право і суспільство*. 2018. № 3. Ч. 2. С. 83–91.
6. Мельник І.С. Процесуальні особливості вчинення виконавчих написів за нотаріально-посвідченими правочинами. *Наше право*. 2013. № 10. С. 155–160.
7. Постанова Запорізького апеляційного суду від 24 листопада 2020 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93614037>
8. Постанова Дніпровського апеляційного суду від 13 жовтня 2020 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92214254>
9. Постанова Запорізького апеляційного суду від 8 листопада 2022 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107374045>
10. Фурса С. Я. Адвокат у цивільному процесі : наук.-практ. посібник. Київ. 2006. 448 с.
11. Білозерська Є.І. Предмет доказування у нотаріальному процесі. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 10. С. 40–43.

